

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 1043 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 11-martda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayeich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Improving the efficiency of investment activity in oil and gas enterprises.....	24
Raxmatova M.G., G'ofurov Sh.N.	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	30
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Xalqaro standartlarning korxona eksportini oshishidagi ahamiyati.....	35
Sobitov Diyor Abbralxonovich	
Erkin iqtisodiy zonalar boshqaruvining tashkiliy tuzilmasini takomillashtirish yo'llari	40
Ataismatov Iqboljon Zumratjonovich	
Xorazm viloyatida turizm infratuzilmasini innovatsion rivojlantirish ko'rsatkichlarini ekonometrik modellash va prognozlashtirishning ba'zi masalalari	46
Jumaniyazova Ro'za Quvondiq qizi	
Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligini mustahkamlash	60
Rasulov Muxammad Bobur Fazliddin o'g'li	
Economic analysis of investment activity of enterprises.....	66
Shermatov Akhror Abduhakimovich	
Kichik biznesni rivojlantirishda innovatsion faoliyatni moliyalashtirish yo'nalishlari	72
Z. Rahimova	
Влияние углеродного следа на экологическую устойчивость узбекистана	76
Саттарова Барно Шухратовна	
Moliya bozori dastaklari orqali xorijiy investitsiyalarni jalb etish modellarining uslubiy asoslari	84
Ibragimov G'anjion G'ayratovich	
Maqdsadli tushumlarning audit obyekti sifatidagi tasnifi va tavsifi.....	90
Ne'matov Oybek Ismatullayevich, Qambarov Abduazizbek	
Bank majburiyatlari tushunchasi, uning mazmuni va mohiyati	96
Muminova Parvina Ilhom qizi	
Sanoat korxonalariga berilayotgan soliq imtiyozlari ma'murchiligini ta'minlash borasida amalga oshirilayotgan ishlar samaradorligi.....	100
Turabov Ulug'bek Olimjonovich	
Tur operatorlari va sayohat agentliklarida xarajatlar va foyda tahlili va uning turlari	106
Taniyev Ahmadjon Bahromovich	
O'zbekistonda kredit bozorini rivojlantirish istiqbollari.....	113
Salimov Burxon Abubakirovich	
Social media marketing as a key strategy in modern business.....	125
Najimova Bakhtigul Abdilkasim qizi	
O'zbekistonda yashil mahsulotlar eksportini rivojlantirish orqali barqaror iqtisodiy o'sish va xalqaro integratsiyani ta'minlash.....	129
Radjabov Bunyod Abduxalilovich	
Оценка и управление рисками в проектах строительства энергетических объектов	136
Махматкулов Жамшед Бахтиёрович	
Iqtisodiyotda ko'chmas mulk bozori hamda uning xususiyatlari	140
Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Raimkulov Sherali O'rozdavlatovich, G'ffarov Husayn Aliyor o'g'li, Ismoilov Davronjon Ilxomjon o'g'li, Tashpulatova Shaxnoza Tursunpulatovna	
Ekologik turizmning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri va uni rivojlantirish istiqbollari (Jizzax viloyati misolida)	144
Isomiddinov Sherzod Sirojiddin o'g'li	
Ways to improve personnel policy in improving the quality of financial services provided by financial institutions.....	148
Ergashev Umidjon Ibragimovich	
Qo'shilgan qiymat solig'ining budjet daromadlarini shakllantirishdagi ahamiyati	152
Djabbarov Anvar Muxammadsaliyevich	

Tadbirkorlik subyektlarining barqarorlik reytingini aniqlash va ulardan samarali foydalanish yo'llari	157
Abdullayev Zafarbek Safibullayevich	
Tovar-moddiy zaxiralar auditini tashkil qilish masalalari	164
Turmanqulov Norpo'lat Sa'dullayevich, Botirov Lazizbek Botirovich	
O'zbekiston tijorat banklari faoliyatida aktivlar daromadlilikini oshirish masalalari.....	168
Saxibjonov Muzaffar Salijanovich	
Organization of control and evaluation of effectiveness in international companies.....	174
Nasimov Bakhtiyor Vasiyevich	
Strategic growth of global companies in contemporary environments.....	179
Djurabaev Otabek Djurabayevich	
Directions for management of the tax system.....	184
Sharokhmatov Abdurakhim Abdulamitovich	
Davlat korxonalarida moliyaviy samaradorlik va uni boshqarish tizimini takomillashtirish yo'nalishlari.....	188
Qarshiyev Nodirbek Olim o'g'li	
Проблемы, модели и методы оптимизации управления товарными запасами	193
Бабаджанов Шопулат Шомашрабович	
Literature review: the significance of digitization to management credit activity of commercial banks	200
Jo'rayev Eldor Berdibekovich	
O'zbekiston Respublikasining davlat budjeti.....	205
Ajibaeva Raiya Maxsudovna	
Yashil iqtisodiyot kontsepsiyasining shakllanishi, taraqqiyot bosqichlari va uning dolzarbligi.....	212
Kodirov Javlonbek Nematullayevich	
Bank plastik kartalari orqali masofaviy xizmatlarni takomillashtirish.....	219
Abdullayeva Dildora Qudratovna, Abdullayev Baxodirjon Valijon o'g'li, Almuratova Nurlio'lmasoy Naim qizi	
O'zbekistonda iqtisodiy o'sishni ekonometrik modellashtirish	223
Shamsiyeva Feruza Muratxodjayevna	
Mahalla faoliyati ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlarini tahlil qilishning nazariy asoslari.....	232
Aliqulov Ravshan Shodiyor o'g'li	
O'zbekistonda lizing bozori tahlili.....	237
Boyev Bekzodjon Jo'raqul o'g'li, Shavkatov Behruz Rustam o'g'li	
Chakana savdoni rivojlantirishning mintaqaviy xususiyatlari	241
Ismoilov Shohjahon O'tkir o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy xizmatlarning rivojlanish tendensiyalari, tarkibiy tuzilish tasnifi va marketing segmentlari	244
Axmedov Zafarjon A'zamovich	
Мировой опыт и перспективы развития свободно экономических зон в Республике Узбекистан.....	250
Кадилова Истора Кадилова	
Перспективы реформирования налоговой системы Республики Узбекистан в условиях глобализации.....	254
Буранова Лола Вахобовна, Садиков Искандар Гайратович	
O'zbekiston 2030 strategiyasi – islohotlar tizimligida ipoteka kreditining dolzarbligi.....	263
A'zamxo'jayeva Nihola	
O'zbekistonda sug'urta mexanizmlarini rivojlantirish istiqbollari	267
Shoraximova Zilola Nosirdjanovna	
Biologiya va tibbiyotda matematik statistika	271
Voxidov Alikul Melitosheich	
Viloyatda chorvachilik mahsulotlarini o'tgan yilga nisbatan o'zgarishi.....	283
Azimov Allaberdi O'rinovich, Begaliyeva Madina Abdusamatovna	
Servis korxonalarida mobil ilovalar yordamida interaktiv xizmatlar yaratish	289
Ne'matov Nizom Ismatullayevich	
Oziq-ovqat ta'minot zanjiri tushunchasi va uning zamonaviy tendensiyalari.....	293
Nazarova A.N	

Влияние искусственного интеллекта при разработке стратегических программ на экономическое развитие страны.....	300
Каримова Нуржахон Олим кизи	
Kichik va o'rta biznesda moliyaviy menejment: muammolar va yechimlar	306
Saidvaliyeva Nigora Ziyodillayevna	
Теоретико-правовая характеристика экономических отношений	313
Фарход Махмудович Тиркашев, Исломжон Жамshedович Жамshedов	
Cash flow reporting in Uzbekistan: national accounting standards and international standards application	318
Ochilov Ilyos Keldiyorovich	
Tadbirkorlik salohiyatini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari va takomillashtirish mexanizmlari	324
Baxtiyor Xabibullayev Abdulvoxid o'g'li	
Получение долгосрочного кредита и определение его размера для привлечения лизинга	330
Латипова Шахноза Махмудовна	
Ko'chmas mulk solig'ining ko'chmas mulk bozori tendensiyalariga ta'siri	335
To'lakov Ulug'bek Toshmamatovich	
Rivojlangan mamlakatlarning davlat qarzi va uni boshqarishdagi tajribasini tahlil qilishga ilmiy yondashuv	343
Suyunov Dilmurod Xolmuradovich, Abdurahmonova Feruzabonu	
Эффективный инновационный менеджмент в системе здравоохранения Республики Узбекистан.....	353
Абдурахманов З.М.	
Islom moliyasining O'zbekistondagi o'rni va O'zbekiston Respublikasining islomiy tashkilotlar va banklar bilan aloqasi	356
Otajonova Charosxon Polvonquli qizi, Elboyev Otajon Polvonquliyevich	
Tadbirkorlik subyektlarida innovatsion faoliyatni rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	361
Oxunjonova Madina Isoqjonovna	
Основные задачи обеспечения цифровой информационной безопасности в образовательном процессе	365
Иzzатилла Пулатов Кудратиллаевич	
Tijorat banklarida komplaens nazoratni takomillashtirish.....	373
Muminova Marguba Mamirkulovna	
Kichik biznes uchun soliq imtiyozlari va ularning samaradorligi.....	378
Sarvar Ochilov	
Xalqaro moliyaviy tashkilotlarning davlat iqtisodiy rivojlanishidagi o'rni	387
Raxmonova Dildora Ergash qizi	
O'zbekiston Respublikasida kreditning iqtisodiyotni rivojlantirishdagi o'rni	395
Eshqobulova Charos O'roq qizi	
Mintaqa sanoat korxonalari investitsiya jarayonlari rivojlanish tendensiyasining statistik tahlili.....	399
Quvatova Gulzoda Faxriddin qizi	
Natijalarga yo'naltirilgan budjetlashtirish samarali budjet menejmentining omili sifatida	403
N. Sheraliev	
O'zbekistonda kichik biznesning rivojlanish tendensiyalari va istiqbollari	408
Salayev Jasurbek Komilovich	
Features and prospects for the development of digital marketing in Uzbekistan	414
Musayeva Shoiraz Azimovna	
Анализ динамики импорта узбекистана в 2017–2024 годах с учетом индекса сложности продукции (PCI)	418
Жабборов Нодира Холмурод кизи	
O'zbekistonning kredit riskini baholash: iqtisodiy barqarorlik va xavf omillari tahlili	422
Hakimov Hakimjon Abdullo o'g'li	
Investitsion jozibadorlikni oshirish – korxonalarning raqobatbardoshligini oshirishning muhim shartidir	426
Karimova Dilafruz Sadirdin qizi	

Sanoat korxonalarida innovatsion faollikni oshirish omillari.....	431
Qo'ziyev Shodiyor Qilichboy o'g'li, Xakimov Javohir Hamza o'g'li, Turganbaev Nursultan Bayram o'g'li, Masharipov Rasulbek Jo'rabekovich, Xasanov Ruslan Raxmatovich, Nurullayev Jasurbek Davronbekovich	
Теоретические основы формирования понятия «финансовая стабильность».....	437
Алиева Сусанна Сейрановна	
Developing the labor market and strategies for reducing unemployment.....	442
Tojiyeva Muhabbatxon Mansurjon qizi, Elmurodov Mukhammadkodir Nurmuhammad	
Iqlim o'zgarishi sharoitida raqamli texnologiyalar orqali qishloq xo'jaligida samaradorlikni oshirish yo'llari.....	450
Fayziyev Oybek Raximovich, Ochilov Ilhom Sayitqulovich, Sayfullayeva Ruxshona Farrux qizi	
To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning sanoatni rivojlantirishdagi roli.....	458
Samijonov Musobek G'ayratjon o'g'li	
Ishlab chiqarish korxonalarida risklarni boshqarishning asosiy yo'nalishlari va rivojlanish istiqbollari.....	466
Muxitdinov Shuhrat Ziyaviddinovich	
Ovqatlanish xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlaridan foydalanish va samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.....	470
Ravshanov Zaxiriddin Ibragimovich	
Ta'lim jarayonida sun'iy intellektdan foydalanishning ahamiyati.....	477
Safayeva Dilafuz Ruzmatovna, Karimov Abrorjon Shavkat o'g'li	
Oliy ta'lim muassasalarini xarajatlarini rejalashtirish va moliyalashtirish: amaldagi holat tahlili.....	482
Bauyetdinov M.J., Medetbayeva D.T	
Tijorat banklarida foiz risklarini baholash va boshqarish.....	487
Karimov Mardon Akram o'g'li	
Zamonaviy sharoitda bank innovatsiyalaridan foydalanishning istiqbolli yo'nalishlari.....	494
Xodjimamedov Akmal Ashurovich	
A local perspective on sustainable supply chain management in Uzbekistan.....	501
Oybek Rafukjonkhoev	
Raqamli texnologiyalar orqali sug'urta kompaniyalar marketing faoliyatini takomillashtirish.....	505
Rashidova Dildora Rasul qizi	
O'zbekistonning strategik rivojlanish davrida investitsiyalarning o'rni.....	511
Akbaraliyeva Aziza Maxmadali qizi	
O'zbekiston media bozori: rivojlanishi va afzalliklari.....	516
Qodirov Obidjon Olim o'g'li	
Порядок учета скидок в бухгалтерском учете на основе МСФО.....	520
Камолова Феруза Кахрамоновна	
Tijorat banklari transformatsiyasini amalga oshirishda qimmatli qog'ozlar bozorida foydalanishning xorijiy tajribasi.....	525
Bobur Abrorovich Yusupov	
Neft va gaz sanoati korxonalari resurslardan samarali foydalanishning xorijiy tajribalari tahlili.....	533
Sonayev Sanjar Nurmatovich	
Оценка социально-экономического воздействия железнодорожных проектов.....	539
Хужаяров Бекзод Баходир угли	
Rivojlanayotgan mamlakatlarda islom mikromoliyalashning innovatsion mexanizmlari va xalqaro tajriba.....	544
Sharipova Maxliyoixon Baxtiyor qizi	
Iqtisodiy samaradorlik tushunchasining ilmiy- nazariy tahlili.....	548
Ibragimov Zukhriddin Sayfutdinovich	
Ipoteka kreditlarini moliyalashtirishda banklarning o'rni va istiqbollari.....	552
Muhitdinov Ulug'bek Diyorovich	
Mintaqaviy mehnat bozorini shakllanishining shart-sharoitlari, omillari, o'ziga xos xususiyatlari va prinsiplari.....	556
Amonov Navro'zxon Saloxiddin o'g'li	
Development of digital marketing for sustainable tourism development in Uzbekistan.....	560
Nasibabonu Abdurakhmonovna Akramova	

Kichik biznes subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan innovatsion yondashuvlar	565
Ibragimov Ulmas	
Tijorat banklarining moliyaviy xavfsizligini ta'minlashning dolzarb masalalari	569
Akbarov Behzodxon Ulug'bek o'g'li	
Amerika qo'shma shtatlarida federal zaxira tizimi tomonidan amalga oshirilgan noan'anaviy pul-kredit siyosati	574
Djumonov Dilshod Safaroliyevich	
Intellectual mulkning ishlab chiqarishdagi ahamiyati	581
Farhod Mahmudovich Tirkashyev, Azizbek Umid o'g'li Abduvaliyev	
Tijorat banklari moliyaviy barqarorligini baholashning xorijiy davlatlar tajribasi	585
Sattarova Gulshan Muxiddinovna	
Qimmatli qog'ozlar bozorida moliyaviy xavfsizlik: investorlar misolida.....	589
Boysunov Jamshid Baxriddin ug'li	
Amaliy-ilmiy tadqiqotlarning mazmuni, asosiy maqsadlari va qo'llanilish shakllari.....	593
Raupov Jamshid Rashidovich, Kaxramonov Zafar Kaxramonovich	
Tijorat banklarida korporativ boshqaruvni takomillashtirishning dolzarb masalalari.....	597
Ergashev Olim Kenjayevich	
Islom darchalari asosida moliyalashtirishni joriy etish istiqbollari	602
Gulyamova Shaxnoza Gafurdjanovna	
Влияние финансовых технологий на трансформацию страхового рынка	606
Тангирбердиева Гулчехра Рахимжановна	
Tadbirkorlik faoliyatini rivojlanishida mamlakatimiz iqtisodiyotini holati tahlili	611
Muradova Maxliyoixon Ravshanovna	
Foreign experience in the formation of banking assets in improving the efficiency of the activities of commercial banks.....	615
Ibrohimov Davronbek Muhammadi ogli	
Роль и значение экономического потенциала в формировании стратегии регионов Узбекистана.....	628
Абдалова З.Т.	
Перспективы развития торговых отношений между Китаем и Узбекистаном.....	634
Фазлиддинова Шахруза, Расулев Дильмурод Мирза-Ахмедович	
Korxonalarda moliyaviy instrumentlarning hisobi va audit masalalarini rivojlantirish	640
Maxmudov Saidjamol Kadirjanovich	
Barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning ilmiy-nazariy asoslari.....	647
Rajabov Alibek	
Digital technologies as a driver for the development of mice tourism in Uzbekistan	654
Ilkhomova Gulnoza Zaynitdin qizi	
Tadbirkorlik subyektlarining tashqi savdo faoliyati bojxona reytingini aniqlash va baholashning iqtisodiy ahamiyati	661
Azizov Sherzod Uktamovich, Mamarajabov Abdisamad Saidmurot o'g'li	
Kichik biznes va tadbirkorlik subyektlari	666
Shodiyev To'liqin Oltiboy o'g'li	
Sanoat korxonalari rivojlanishining atrof-muhitga ta'sirini baholashda ESG tamoyillarini qo'llash imkoniyatlari va istiqbollari	671
Turg'unov Jasurbek Alimardon o'g'li	
Museum collection management and new technology	677
Ibroximova Aziza Abbasovna	
Inklyuziyalashuv sharoitida sanoat korxonalari faoliyatining ilmiy-nazariy jihatlarini	684
Isayev Kobiljon Abdulkodirovich	
Turizm sohasida brendning O'zbekiston iqtisodiy o'sishiga ta'siri va sayyohlik yo'nalishi sifatida marketingning ahamiyati.....	693
Kobilova Maftuna	
Kichik biznes subyektlarida marketing faoliyatini boshqarishni takomillashtirish.....	697
Bektemirov Ozodjon Xusan o'g'li	
Tekislikda to'g'ri chiziqli va uning tenglamalari.....	702
Azimova Halkar Qayumovna	

Banking Legislation of the Republic of Uzbekistan: Practice and Reforms.	707
Asliddin Qurvonboyev Baxrom o'g'li, Umarova Zulaykho	
Korxonalarda reklama faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli marketingdan foydalanish.....	712
Khojiev Elshod	
Необходимость использования искусственного интеллекта в системе образования – веление времени	717
Абдуллаханова Гулбахор Саттаровна	
Kon-metallurgiya kombinati faoliyatining ekonometrik modeli va uni rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.....	721
Karimov Ma'ruf Ichthyorovich	
Ijara bo'yicha xalqaro standart qo'llanilishining xususiyatli jihatlari	725
Yusupova Malika Botiraliyeva, Satvaldiyeva Gulchexra Xudayberdiyevna	
Понятие и сущность маркетинговой деятельности малого бизнеса в Узбекистане.....	730
Убайдуллоева Малика Отабековна	
Tovar-moddiy zaxiralar tahlilini takomillashtirish	736
Ishonqulov Nizamjon Fayzullayevich, Mirzayeva Shaxlo Faxritdinovna	
Tijorat banklarida mavjud muammoli aktivlar miqdorini qisqartirish bo'yicha xorij mamlakatlar tajribasi.....	742
Abduxalimova Marjona Xikmatovna	
Bank strategiyasini shakllantirish orqali samaradorlikni oshirish (O'zsanoatqurilishbank misolida)	748
Maxmudova Munavarxon Ruzimuradovna	
Surxondaryo viloyatida parrandachilik tarmog'ini rivojlantirish istiqbollari.....	752
Ismoilov Zuhridin Sayitqulovich	
Yangi O'zbekistonda baholovchi tashkilotlar reytingini baholash va renkingini aniqlash mexanizmining tashkiliy va huquqiy asoslarini takomillashtirishning zarurligi.....	757
Tashpulatov Giyos Toxirovich	
Raqamli transformatsiya sharoitida B2B marketing strategiyalarini tuzish va samaradorlikni belgilash.....	764
Yudashev Jamshid Abrarovich	
Iste'molchi xulq-atvori: marketing strategiyalarida uning o'rni.....	770
Hamidova Maftuna Boburjon qizi	
Impact of modern tourism infrastructure in enhancing a country's tourism potential.....	775
Ametova Shahnoza Rustamovna, Dauletbaeva Ulzada Bakhadirovna	
O'zbekistonda oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarish va iste'moli tahlili	780
Umarov Ilxomjon Yuldashevich, Abdulxamidova Nodira Abdurashitovna	
Xalqaro tajriba asosida uy xo'jaliklarining investitsion faoliyatini rivojlantirishning institutsional asoslari.....	784
Berdiyev G'ayrat Ibragimovich	
O'zbekistonda elektroenergetika sohasi boshqaruvini tartibga solish masalalari	795
Samiev Shoxrux Faxriddin o'g'li	
O'zbekistonda qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini moliyaviy qo'llab-quvvatlash yo'llari	801
Xaydarova Nargiza Anvarovna	
Greening Hotel Operations: A Framework for Sustainable Resource Management and Cost Efficiency in Bukhara Region.....	809
Toyirova Sarvinoz Atoevna, Canós-Darós, Lourdes, Osorio-Acosta, Estefanía	
O'zbekiston sanoat mahsulotlari eksportining tashqi bozorlar bilan o'zaro aloqalari	819
Yo'ldoshev Nozimbek Ma'rufjon o'g'li	
O'zbekistonda tibbiy ta'lim eksportining rivojlanish tendensiyalari	824
Abdullayev Javoxir Jaxongirovich	
Dunyo oziq-ovqat bozorining dinamik rivojlanishidagi o'zgarishlar, qiyinchiliklar va ularning yechimlari	832
Tolipova Baxtigul Farxodovna	
Sanoat korxonalarida boshqarish jarayonlariga omillar ta'sirini baholash uslubiyotlari	836
D.Ziyayeva	
Zamonaviy firmalarda kommunikativ aloqalar tizimini o'rnatish bilan bog'liq muammolar	840
Sh.A.Suleymanova, Sh.Z.Erkinova	

Перспективы развития электронной коммерции Республики Узбекистан	845
Маҳаммадалиева Муслимахон Шерали кизи	
Surxondaryo viloyatida o'rta muddatda uy-joylar qurilishi prognozlashtirishni tekshirish	851
Ibragimov Nodir Shopo'latovich, Ibragimov Qobil To'xtamishovich, Toshpo'latov Bobur Rasuljon o'g'li, Nuraliyeva Feruza Abdusalim qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li	
Aksiyadorlik jamiyatlarida dividend siyosatini takomillashtirish orqali investitsiya jozibadorligini oshirish mexanizmlari	858
Muxammadiyev Faxriddin Baxtiyorovich	
O'zbekiston respublikasi budget daromadlarining amaldagi holati tahlili	861
Shodiyev Xurshedjon Karimovich	
Korxonalarda ishlab chikarish strategiyasini innovasion faoliyati orqali takomillashtirish yo'llari	865
Fayzullayeva Aziza Nusratillayevna	
Budget tashkilotlarining shtat jadvallarini tuzish va xarajatlar smetasi	871
Xamdamov Nuriddin Abdimalikovich	
Tax Revenues and Budget Allocation: The Impact of Tax Revenues on the Economy in Uzbekistan and Indonesia	875
Vafoyeva Sevinch, Umarova Zulaykho	
Erkin iqtisodiy zonalar – rivojlanishning muhim omili	879
Axtamova Parizod Oybek qizi	
The significance and impact of contemporary tourism infrastructure in boosting a country's tourism potential	883
Matkabillova Diloram Khalilullayevna	
Tijorat banklari investitsiya faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari	887
Abduvaliyev S.A.	
Yangi iqtisodiy tizimda barqaror ish bilan bandlik konsepsiyasini ishlab chiqish va unga oid global tajribalar	892
Xoliyorova Shoxista Qaxramon qizi	
Bo'lajak pedagog-o'qituvchining innovatsion faoliyati modeliga asoslangan xolda ta'lim-tarbiya metodlari va vazifalarini o'rgatish	898
Abdullaeva Sanobar Berdievna	
O'zbekiston to'qimachilik klasterlari orqali iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash	903
Mansurov Saidxo'ja Kamalovich	
Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobot ko'rsatkichlari tahlilining ilmiy asoslari	909
G.J.Jumayeva	
Интеграция современных концепций управленческого учета в учетно-аналитическую практику вузовских научных учреждений в Узбекистане	912
Каршиева Мохинур Олим кизи	
O'zbekiston sug'urta amaliyotida umr davomiyligi funksiyalarini aniqlashda aktuar hisoblarning o'rni	916
Abdujalilova Guzal Saydillayevna	
O'zbekiston respublikasi moliya-kredit tizimidagi muammolari va ustuvor yo'nalish istiqbollari	931
Olimov Abror Axadjon o'g'li	
O'zbekistonning fiskal va monetar siyosati tashqi savdo defitsiti o'sishiga ta'siri	935
Baxtiyorov Sherali Muzaffarovich	
The accounting system in trade organizations, as well as the classification of income in trade	941
Qurbonov Tolmasjon Namoz o'g'li, Shodiyev Fazliddin Qalandar o'g'li, Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sish omillari va ularning tahlili	947
Ayubov Ilyos Ilxomovich, Ro'ziqulov Abduqahhor Ixtiyor o'g'li	
Mehmonxona restoranlarida xodimlar malakasini oshirish tizimi va ularning samaradorlikka ta'siri	954
Yaxshiyev Xusniddin Tolibovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning nazariy asoslari va mamlakatimizda yaratilgan shart-sharoitlar	958
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti	

Yog'-moy korxonalari personalini boshqarishning ahamiyatli jihatlari.....	963
Azlarova D.A.	
Mahalliy budget daromadlari bazasini kengaytirishda hokimliklarning vakolatlarini oshirish masalalari.....	967
Tuychiev Kamoliddin	
O'zbekiston yengil sanoat korxonalarida marketing strategiyalari	974
Bazarova Fayyoz Tuxtamurodovna	
Innovative technologies of modern accounting and their impact on efficiency	979
Annayev Abdurasul Abdurashidovich	
Роль телекоммуникации в экономике Республики Узбекистан	983
Бабаназарова Гульзар Зиуатдиновна	
Роль финансов в Узбекистане на современном этапе	987
Раупова Мухлисахон Ибрахимжон кизи	
Mahalliy budjetlarni boshqarish va tuzish tartibi	992
Qo'ldoshev Diyot O'rol o'g'li	
Elektron tijoratni soliqqa tortish ma'muriyatchiligini takomillashtirish yo'nalishlari.....	997
Urazaliyev Kamoliddin Tajikovich	
Soliq xulq-atvorini shakllantirishda davlat dasturlari va vositalarining roli.....	1003
Abdurahmonov Abdumalik Abdug'ani o'g'li	
O'zbekiston bank tizimini rivojlantirishda raqamli banklarning ulushi.....	1011
O'lmasov Abdurahmon Aziz o'g'li	
Digital neighborhood frameworks in community-centric urban infrastructure planning	1019
Gulsara Ostonskulova, Sitara Odilova	
Sug'urtada investisiya faoliyati samaradorligini oshirish	1026
Suyunov Isomiddin Tilovkobilovich	
Анализ результатов инструментальных методов исследований у детей с врожденными пороками сердца.....	1031
Мухаммадиева Лола Атамурадовна	
Moliya tizimida davlat nazoratini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari.....	1039
Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich	

MOLIYA TIZIMIDA DAVLAT NAZORATINI TAKOMILLASHTIRISHNING NAZARIY VA AMALIY JIHATLARI

Po'latov Tirkash Sotiboldiyevich

Fan va texnologiyalar universiteti.

“Moliya va moliyaviy texnologiyalar”

kafedrası dotsent v.b , i.f.n.,

Annotatsiya: Mazkur maqolada moliya tizimida davlat nazoratini takomillashtirishning nazariy va amaliy jihatlari keng tahlil qilinadi. Jumladan, nazorat mexanizmlarining huquqiy asoslari, mavjud muammolar, xorijiy tajribalar hamda O'zbekistonda bu sohani rivojlantirishga doir taklif va tavsiyalar bayon etiladi. Shuningdek, davlat moliyaviy nazoratining samaradorligini oshirish, moliyaviy shaffoflik va hisobdorlikni ta'minlash masalalari ilmiy asosda yoritilgan.

Kalit so'zlar: davlat moliyaviy nazorati, moliya tizimi, nazorat mexanizmi, huquqiy asoslar, shaffoflik, hisobdorlik, samaradorlik.

Abstract: This article analyzes the theoretical and practical aspects of improving state financial control in the financial system. It discusses the legal framework, existing challenges, international experience, and offers recommendations for enhancing financial oversight in Uzbekistan. The paper also addresses the importance of increasing the effectiveness of control mechanisms and ensuring financial transparency and accountability.

Key words: state financial control, financial system, control mechanism, legal framework, transparency, accountability, efficiency.

Аннотация: В данной статье рассматриваются теоретические и практические аспекты совершенствования государственного финансового контроля в системе финансов. Особое внимание уделено нормативно-правовой базе, существующим проблемам, международному опыту, а также предложениям по улучшению финансового контроля в Узбекистане. Также раскрыты вопросы повышения эффективности контроля, обеспечения прозрачности и подотчетности.

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, финансовая система, контрольные механизмы, правовая база, прозрачность, подотчетность, эффективность.

KIRISH

Bozor iqtisodiyoti sharoitida davlat moliyaviy boshqaruvining muhim tarkibiy qismlaridan biri bu – moliya tizimi ustidan samarali davlat nazoratini ta'minlash hisoblanadi. Moliya resurslarining oqilona va maqsadli yo'naltirilishini kafolatlash, byudjet mablag'laridan foydalanishda qonuniylik va shaffoflikni ta'minlash zamonaviy davlat moliyasini boshqarishning ustuvor yo'nalishlaridandir. Ayniqsa, O'zbekiston Respublikasida amalga oshirilayotgan keng ko'lamli iqtisodiy islohotlar, budjet xarajatlarining oshishi, davlat dasturlarining moliyalashtirilishi sharoitida davlat moliyaviy nazoratining roli va ahamiyati yanada ortmoqda.

Shu nuqtai nazardan, davlat moliyaviy nazorati institutini takomillashtirish, u orqali moliyaviy intizomni kuchaytirish va resurslardan samarali foydalanish mexanizmlarini yaratish bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, moliyaviy nazoratni institutsional rivojlantirish va zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish orqali moliyaviy shaffoflik va hisobdorlik sezilarli darajada oshadi.

Mazkur maqolada moliya tizimida davlat nazoratining nazariy asoslari, mavjud muammolar, xorijiy amaliyotlar hamda O'zbekistonda bu sohani takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilinadi. Maqsad – moliyaviy nazoratni kuchaytirish orqali davlat mablag'larining samaradorligini oshirishga ilmiy va amaliy asoslar ishlab chiqishdir.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Moliya tizimida davlat nazoratini amalga oshirishga doir ilmiy qarashlar iqtisodiy nazariyaning turli maktablarida keng yoritilgan. Klassik iqtisodchilar, xususan Adam Smit (1776), davlatning iqtisodiy jarayonlardagi ishtirokini cheklash tarafdori bo'lgan bo'lsa, keyingi davrlarda J.M. Keynes (1936) tomonidan

ilgari surilgan g'oyalarda davlat moliyasini tartibga solish va nazorat qilish zarurati asoslab berilgan. Aynan keynsian yondashuv davlat tomonidan byudjet taqsimoti, soliqqa tortish va fiskal nazoratning faollashtirilishini qo'llab-quvvatlaydi.

Zamonaviy adabiyotlarda esa moliyaviy nazoratning institutsional va tizimli asoslari batafsil yoritilgan. Xususan, R. Musgrave (1989) va P. Samuelson (2010) kabi iqtisodchilar davlat moliyasining samarali boshqaruvi uchun fiskal intizom, shaffoflik va hisobotlilik mexanizmlarining ahamiyatiga urg'u beradilar. Ularning fikricha, moliyaviy nazorat faqatgina moliyaviy buzilishlarning oldini olish emas, balki strategik boshqaruv vositasi sifatida ham xizmat qilishi lozim.

O'zbekistonda ushbu yo'nalishda qator ilmiy izlanishlar amalga oshirilgan. Jumladan, A.X. Abdullayev (2019), Z.T. Xasanova (2020), R.N. Yusupov (2021) va boshqa iqtisodchi olimlar moliyaviy boshqaruvda davlat roli, fiskal siyosat samaradorligi va nazorat mexanizmlarining rivojlanishi bo'yicha nazariy va amaliy tavsiyalarni ilgari surganlar. Ularning ishlarida nazoratning huquqiy asosi, byudjet jarayonidagi ishtiroki hamda audit tizimining o'ri chuqur tahlil qilingan.

Shuningdek, xalqaro tajribada, masalan, Yevropa Ittifoqi, AQSh va Yaponiya kabi rivojlangan davlatlarda moliyaviy nazorat organlari – hisob palatalari, davlat auditi idoralari va fiskal kengashlar – faoliyati yuqori texnologiyalar asosida tashkil etilgan. Bu tajribalar ko'plab akademik maqolalarda, xususan IMF, OECD va World Bank tomonidan tayyorlangan tahliliy hisobotlarda o'z aksini topgan.

Shu tarzda, mavjud adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirish uchun kompleks yondashuv, nazariy asoslash va xalqaro tajribani mahalliy sharoitga moslashtirish muhim ahamiyatga ega.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu ilmiy tadqiqotda moliya tizimida davlat nazoratini takomillashtirishga oid nazariy qarashlar hamda amaliy tajribalarni o'rganish asosiy maqsad etib belgilandi. Tadqiqot obyekti sifatida O'zbekiston Respublikasi moliya tizimi, predmeti esa ushbu tizimda faoliyat yurituvchi davlat nazorat organlarining institutsional va funksional mexanizmlari tanlandi.

Tahlil jarayonida bir nechta ilmiy-uslubiy yondashuvlar qo'llanildi: sistemali tahlil usuli, komparativ (taqqoslov) tahlil usuli, huquqiy tahlil usuli, statistik tahlil usuli, induktiv-deduktiv usullar.

Tadqiqotda asosiy ma'lumotlar manbai sifatida quyidagilar xizmat qildi: O'zbekiston Respublikasi normativ-huquqiy bazasi, Hisob palatasi va Davlat auditi xizmatining rasmiy hisobotlari, xalqaro tashkilotlar (IMF, OECD, World Bank) tomonidan e'lon qilingan tahliliy materiallar hamda ilg'or ilmiy maqolalar va monografiyalar.

Tahlil va natijalar (Анализ и результаты/Analysis and results)

Bugungi kunda mamlakatimizda davlat byudjeti ijrosini tashkil etish masalasiga har doimgidan ham ko'proq e'tibor qaratilmoqda. Chunki har qanday davlat o'z oldiga qo'ygan vazifalarni bajarish uchun zarur moddiy-moliyaviy shart-sharoitni ta'minlashi zarur. Davlat o'z funksiyalarini bajarish jarayonida bir qator xarajatlarni amalga oshiradi. Bu xarajatlar, eng avvalo, mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishga qaratiladi va ular davlat byudjeti orqali shakllantiriladi.

Davlat byudjetining iqtisodiy mohiyati – bu jamiyat miqyosida markazlashgan va davlat ishtirokida to'plangan hamda sarflangan moliyaviy resurslarni anglatadi. Shu ma'noda, bugungi kunda davlat byudjetining aholi turmush darajasi va uning yaxshilanishiga bo'lgan ta'siri tobora kuchayib bormoqda. Shu nuqtai nazardan, byudjet ijrosi tezligini oshirish, mablag'larning maqsadli sarflanishini ta'minlash nafaqat davlatning o'z vazifalarini samarali bajarishining muhim omili, balki xalqning davlatga va uning olib borayotgan siyosatiga bo'lgan ishonchini mustahkamlovchi mexanizmdir. Shu sababli ham, mamlakatimizda mustaqillikning dastlabki yillaridanoq byudjet-soliq siyosatini optimallashtirish va uni amalga oshirish hamda nazorat qilish tizimini kuchaytirishga alohida e'tibor qaratilmoqda.

Shuningdek, mamlakatimiz ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta'minlashda dunyoning barcha mamlakatlarida bo'lgani kabi davlat byudjetining shakllanishini va undan foydalanish jarayonini isloh qilish masalasi o'z dolzarbligini oshirib bormoqda. Chunki davlat byudjetini shakllantirishni asosiy maqsadi davlatning vazifa va majburiyatlarini bajarilishini ta'minlashga moliyaviy asosni yaratishdir. Bu esa o'z navbatida byudjet mablag'laridan foydalanish jarayonining nechog'li nazorat qilinishiga to'g'ridan-to'g'ri bog'liqdir.

Bugungi kunda mamlakatimizda Davlat moliyaviy nazorati tizimi faoliyati keng qamrovli xarakterga ega bo'lib, barcha byudjet jarayoni ishtirokchilarini deyarli to'liq qamrab olgan. Uning asosiy vazifalari O'zbekiston Respublikasi aholisining farovonligini oshirish loyihasi talablariga, shuningdek, Iqtisodiyot va moliya vazirligi vazifa hamda funksiyalariga asoslangan holda shakllantirilgan. Davlat moliyaviy nazorati tizimi, asosan, byudjet mablag'laridan foydalanishda moliyaviy nazoratni ta'minlash orqali amalga oshiriladi. Moliyaviy nazoratni ta'minlash jarayonida, Davlat moliyaviy nazorati tizimi organlari nazoratning turli shakllaridan foydalanadi.

Hozirgi kun talabi mamlakatimiz davlat moliyaviy nazorati tizimida moliyaviy nazoratni ta'minlashning eng samarali yo'llaridan biri sifatida davlat moliyaviy nazorat tizimini unifikatsiyalashni taqozo etmoqda. Bu o'z navbatida, Davlat moliyaviy nazorati faoliyatida qator takomillashtirishlarni amalga oshirishni talab qilmoqda. Bu ishlarni shartli ravishda quyidagi guruhlariga bo'lishimiz mumkin:

1. Me'yoriy huquqiy hujjatlarni takomillashtirish.
2. Xodimlar malakasini shakllantirish va oshirishni ta'minlash.
3. Axborot dasturlari ta'minotini takomillashtirish.

Xar qanday tizimni ishlashi yuqoridagi ko'rsatkichlarning mavjudligini taqozo etadi. Shunday ekan ularning biri boshqasi bilan bog'liq. Ularning har birida kuzatilayotgan muammolarga qisqacha to'xtalamiz.

1. Bugungi kunda davlat moliyaviy nazorati tizimini tartibga soluvchi ya'ni davlat moliyaviy nazorati organlari faoliyatini tartibga soluvchi huquqiy hujjatlar juda ko'p va ularda takrorlanishlar mavjud. Bu esa bir vazifani bir nechta organ qayta-qayta bajarishiga to'g'ri kelishini bildiradi.

2. Xodimlar malakasini shakllantirish va oshirishni taqozo etuvchi muammolar. Davlat moliyaviy nazorati faoliyati jamiyatning juda ko'plab tarmoqlarini qamrab olishi jixatidan o'z murakkabligiga ega va hech bir xodim davlat moliyaviy nazoratida to'g'ridan-to'g'ri faoliyat yuritish malakasiga avval boshdanoq ega bo'la olmaydi. Shuning uchun ham bugungi kundagi davlat moliyaviy nazorati faoliyatidagi muammolarni ko'ra bilish va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar bera oladigan xodimlar sinfini shakllantirish muhim ahamiyat kasb etadi.

3. Axborot dasturlari ta'minotidagi muammolar. Bu muammolar bugungi kunda eng dolzarb muammolar sirasiga kiradi. Chunki, Davlat moliyaviy nazorati faoliyatini informatsion texnologiyalarsiz tasavvur etish qiyin. Bu jarayonda amalga oshirilishi mumkin bo'lgan moliyaviy nazorat yo'llarini dasturiy ta'minotini takomillashtirish katta samara berishi mumkin.

Yuqoridagi muammolarni taxlil qilish barobarida quyidagi ishlarni amalga oshirish katta samara berishiga ishonamiz:

1. Me'yoriy-huquqiy hujjatlardagi muammolarni bartaraf etish uchun davlat moliyaviy nazorati uslubiyotini isloh qilish va bunda asosiy e'tiborni barcha tegishli organlarning vazifalari, funksiyalari, huquqlari va majburiyatlarini bir tizimga solish ya'ni unifikatsiyalash lozim. Shuningdek, me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ishlab chiqishda tizim xodimlaridan ayniqsa respublikaning barcha hududlaridagi xodimlarni ishtirokini ta'minlash.

2. Xodimlar malakasini shakllantirish va oshirishni taqozo etuvchi muammolarni bartaraf etish uchun davlat moliyaviy nazorati natijalari ya'ni aniqlangan xolatlar bo'yicha xatoliklar klassifikatorini ishlab chiqish va buni hodimlarga tanishtirish lozim.

Bundan tashqari, davlat moliyaviy nazorat faoliyatini o'zida aks ettiruvchi uslubiy qo'llanmalar ishlab chiqish katta samara berishi mumkin. Shuningdek, xodimlar malaka va bilim darajasini baxolashni yangi mezonlarini ishlab chiqish va unda xodimlar bilim darajasini ularning lavozimlari va maoshlariga bog'lash.

3. Axborot dasturlari ta'minotidagi muammolarni bartaraf etish uchun dasturchilar va uslubiyotchilar faoliyatini muvofiqlashtirish hamda dasturiy ta'minotni yaratilishini moliyalashtirishni takomillashtirish.

Dunyoning rivojlangan mamlakatlari tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, ularda davlat moliyaviy nazorati deganda to'liq axborotlashtirilgan, ya'ni avtomatlashtirilgan byudjet jarayonining deyarli barcha bosqichlarini qamrab oladigan yaxlit bir tizim nazarda tutiladi. Bunday tajribani Germaniya, Fransiya, Buyuk Britaniya, AQSh, Kanada kabi rivojlangan davlatlar misolida yaqqol ko'rish mumkin. Diqqatga sazovor jihati shundaki, ushbu davlatlarda moliyaviy nazoratning barcha usullari byudjet ijrosining har bir bosqichida dasturiy majmua yoki avtomatlashtirilgan tizimlar orqali amalga oshiriladi. Bu esa, o'z navbatida, nazoratning tezkor, sifatli va asosli bo'lishini, shuningdek, yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xato va kamchiliklarni hali ular ro'y bermasidan oldin aniqlash va bartaraf etish imkonini beradi. Umuman olganda xorijda davlat moliyaviy nazorati orqali moliyaviy nazoratni ta'minlash amaliyotini quyidagi o'ziga xos jihatlari mavjud:

Xorijiy tajribada davlat moliyaviy nazorati tizimini unifikatsiyalashning asosiy sharti bu – moliyaviy nazorat standartlarini ishlab chiqish hisoblanadi.

Byudjet jarayonining barcha ishtirokchilarini yagona axborot tizimining mavjudligi. Bu barcha byudjet ijrosi jarayoni ishtirokchilari ya'ni byudjet daromadlar qismini shakllanishida ishtirok etuvchi xo'jalik yurituvchi subyektlardan tortib bu mablag'larni tasarruf etuvchilargacha yagona axborot bazasiga birlashtirilganligini izohlaydi. Bu jarayonda byudjet ijrosining barcha bosqichlarida xisobdorlikni va operativlikni oshirish masalasi dolzarb masala hisoblanadi. Bu bo'yicha mamlakatimizda ham bugungi kungacha talaygina ishlar amalga oshirildi va shu kecha-kunduzda ham davom etmoqda.

Davlat qarzlari boshqarish jarayonining ham davlat moliyaviy nazoratiga yuklatilganligi. Bu borada rivojlangan davlatlar tajribalarini o'rganish shuni ko'rsatmoqdaki, ularda davlat qarzlari asosan mamlakatda investitsion loyihalarni moliyalashtirishga jalb qilinadi va bu u yerdagi infratuzilmani rivojlantirishga xizmat qiladi. Bundan tashqari, ular byudjetlarida doimiy taqchillik kuzatiladi va bu ham ularni qarz olishga majbur qiladi. Bizning mamlakatimizda esa bu masala bo'yicha katta yutuqlarga erishilgan bo'lib, mana sakkiz yildirki, byudjetimiz profitsit bilan bajarilmoqda.

Tajribalardan yana bir eng muximi bu rivojlangan mamlakatlarda davlat byudjetining rejalashtirilishida xam davlat moliyaviy nazoratining keng ishtirokidir. Bu davlatlarda byudjetni rejalashtirishda davlat moliyaviy nazorati bevosita ishtirok etadi va rejalarni bajaruvchi sifatida iqtisodiyotdagi real holatni bilganligi sababli o'z taklif va tavsiyalarini beradi. Ba'zi davlatlarda esa bu jarayonda rahbarlikni amalga oshiradi. Bizning mamlakatimizda xam bu borada katta ishlar amalga oshirilmoqda.

Xodimlar masalasida ham xorij tajribasida e'tiborga molik ishlar amalga oshirilgan. Jumladan, davlat moliyaviy nazorat tizimida faoliyat yuritadigan xodimlarga qat'iy malaka talablari belgilanadi. Bu talablar, asosan, byudjet jarayonlarida amaliy ish tajribasiga ega bo'lish, tegishli sohada ma'lumotga ega bo'lish, shuningdek, moliyaviy tahlil va nazorat bo'yicha malaka oshirish kurslarini muvaffaqiyatli tamomlaganlik bilan izohlanadi.

Masalan, Germaniyada Federal Hisob palatasi (Bundesrechnungshof) auditorlari kamida 3-5 yillik davlat moliyasi yoki iqtisodiyot yo'nalishida tajribaga ega bo'lishi talab etiladi. AQShda esa Government Accountability Office (GAO) xodimlaridan CPA (Certified Public Accountant) yoki CGFM (Certified Government Financial Manager) sertifikatlariga ega bo'lish so'raladi.

Bundan tashqari, xodimlarni tanlash va tayyorlashda maxsus tartiblar ishlab chiqilgan bo'lib, bu tartiblar yirik nazorat institutlari tomonidan ishlab chiqilgan model tizimlarda o'z aksini topgan. Ular orqali mutaxassislar nafaqat nazariy bilimlar, balki zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanish, moliyaviy risklarni baholash va avtomatlashtirilgan nazorat vositalarini qo'llash bo'yicha ham malaka oshiradilar.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi mulohazalardan kelib chiqib aytish mumkinki, davlat moliyaviy nazorati tizimi mamlakatimizda iqtisodiy barqarorlik va byudjet mablag'larining maqsadli sarflanishini ta'minlashda muhim o'rin tutadi. Rivojlangan mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatmoqdaki, avtomatlashtirilgan va shaffof moliyaviy nazorat tizimi – samarali boshqaruvning asosi bo'lib xizmat qiladi. O'zbekiston ham bu borada sezilarli yutuqlarga erishgan bo'lsa-da, tizimni yanada takomillashtirish zarurati saqlanib qolmoqda.

Shu asosda quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

Moliyaviy nazorat tizimini to'liq raqamlashtirish – barcha byudjet jarayonlarini yagona elektron platformaga o'tkazish orqali samaradorlikni oshirish;

Nazorat organlari xodimlari uchun doimiy o'quv-trening dasturlarini yo'lga qo'yish – malakani oshirish va zamonaviy yondashuvlarni o'zlashtirish uchun;

Xalqaro standartlarga mos huquqiy va moliyaviy bazani shakllantirish – xorijiy ilg'or tajribalarni inobatga olgan holda qonunchilikni takomillashtirish;

Fuqarolarning byudjet jarayonidagi ishtirokini kuchaytirish – ochiqlik va jamoatchilik ishonchini mustahkamlash maqsadida.

Mazkur takliflarni amaliyotga joriy etish davlat moliyaviy nazorat tizimini yanada samarali va zamonaviy darajaga olib chiqishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (Литература/References)

1. Smith A. (1776). *An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations*. London.
2. Keynes J.M. (1936). *The General Theory of Employment, Interest and Money*. Macmillan, London.
3. Musgrave R.A., Musgrave P.B. (1989). *Public Finance in Theory and Practice*. McGraw-Hill.
4. Samuelson P.A., Nordhaus W.D. (2010). *Economics*. McGraw-Hill Education.
5. Хасанов З.Т. (2020). "Молия тизимида davlat nazoratining samaradorligini oshirish yo'llari", *Iqtisodiyot va ta'lim* jurnali, №4.
6. Абдуллаев А.Х. (2019). "Davlat moliyasini boshqarishda fiskal nazoratning o'rni", *Ilmiy-amaliy moliyachi* jurnali, №3.
7. Yusupov R.N. (2021). *Moliya nazorati: nazariy va amaliy asoslar*. Toshkent: Iqtisodiyot nashriyoti.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2021-yil 9-fevraldagi PQ-4973-son qarori "Davlat moliyaviy nazorati tizimini takomillashtirish to'g'risida".
9. OECD (2020). *Budgeting and Public Expenditures in OECD Countries*. Paris: OECD Publishing.
10. International Monetary Fund (IMF) (2019). *Fiscal Transparency Handbook*. Washington D.C.
11. World Bank (2021). *Public Financial Management Reforms in Developing Countries: Lessons from Experience*.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 3

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
